

ПРАВО

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

*Білозьоров Є. В.
Національна академія внутрішніх справ*

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ: ОПТИМІЗМ І РЕАЛІЇ

У статті досліджено теоретичні і практичні проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні. Визначено та окреслено основні критерії класифікації прав людини, а також сформульовані головні напрями сучасного розуміння сутності прав і свобод людини.

***Ключові слова:** права і свободи людини та громадянина; покоління прав людини; забезпечення прав і свобод людини; гарантування прав людини.*

Формування громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави, досконалої національної правової системи, які б відповідали правовим традиціям, правосвідомості нашого народу, ідеї забезпечення прав людини та громадянина, втіленим, зокрема, в українській правовій думці, постають як невідкладні завдання вітчизняної юридичної науки. При цьому, одним із головних завдань сучасної держави є комплексний підхід до вивчення проблеми, а саме врахування вимог міжнародно-правових актів у галузі прав людини та їх фактичне втілення в реальність. Права і свободи людини та громадянина становлять найважливіший соціальний і політико-правовий інститут, що об'єктивно виступає мірилом досягнень суспільства, показником рівня його цивілізованості. Від рівня забезпеченості прав людини та громадянина значною мірою залежить розвиток самої особистості, її життя та здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека.

На теоретичному рівні питання, що стосуються правового положення людини в державі, її прав і свобод, міжнародних стандартів прав людини, їх історичного розвитку, юридичного забезпечення розглядаються у працях відомих вчених як: С. С. Алексєєв, В. Д. Бабкін, С. В. Бобровник, Є. О. Гіда, С. Д. Гусарєв, М. М. Гуренко, К. Г. Волинка, Т. М. Заворотченко, А. М. Колодій, С. Л. Лисенков, І. Й. Магновський, А. Ю. Олійник, О. Ф. Фрицький, А. І. Хальота, Ю. С. Шемшученко й іншими дослідниками. Але, не зважаючи на наявність значної кількості досліджень щодо прав і свобод людини й громадянина, загальною їх рисою є певна фрагментарність та суперечливість. Тому, вважаємо доцільним розглянути визначену проблематику із

врахуванням досягнень юридичної науки з метою удосконалення процесу забезпечення прав і свобод людини та громадянина у сучасній Україні.

Інститут прав і свобод людини та громадянина є одним із найважливіших елементів правового статусу особи. Саме у правах і свободах юридично оформляються стандарти поведінки людини, що визнаються та гарантуються державою. Виходячи із цієї концепції, у чинній Конституції України правам, свободам та обов'язкам людини і громадянина присвячено спеціальний розділ II, який є одним з найважливіших у Основному Законі й охоплює близько третини її статей.

В юридичній літературі існує досить велике різноманіття дефініцій прав і свобод людини та громадянина. Необхідно зазначити, що права і свободи людини та права громадянина взаємопов'язані, однак не є тотожними поняттями. В юридичній науці права людини тлумачать як права індивіда – члена суспільства і права особи, які включають сукупність її прав незалежно від того, громадянином якої держави вона є. Права людини, залишаючись морально-політичним імперативом, набувають юридичної форми та стають одним із важливих інститутів конституційного права [2, с. 186].

Права людини – це правові можливості (міра свободи) людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства і мають бути загальними та рівними для всіх людей [3, с. 5]. Серед науковців відсутній єдиний уніфікований підхід до поняття “права людини”, однак розуміння цього терміну через філософську категорію “можливостей” притаманне багатьом дослідникам. Таким чином, до основних ознак прав людини належать:

1. Можливості, що носять соціальний характер, оскільки залежать від рівня соціально-економічного розвитку суспільства, членом якого є людина.

2. Можливості, що мають правовий характер, тобто є соціальними, вони одночасно втілюються у життя як своєрідні правові блага, але не безмежні, а такі, які існують у певних межах як міра свободи особи.

3. Можливості, зумовлені біосоціальною сутністю людини, що належать їй від народження і не мають потреби в “дозволі” з боку будь-кого, у тому числі й держави.

4. Можливості, що мають невідчужуваний характер: вони не можуть бути свавільно “забрані” владою держави, оскільки не “дані” нею. Це природні невідчужувані права.

5. Можливості, що спрямовані на задоволення основних потреб, без яких людина неспроможна нормально існувати й розвиватися (життєвий достатній рівень для кожної людини та її сім'ї: достатнє харчування, одяг і житло; постійне покращення умов життя; справедливі та сприятливі умови праці, винагорода за працю, право на пенсію та ін.).

6. Можливості, що повинні бути загальними і рівними для всіх людей, тобто даватися в однаковому обсязі усім людям незалежно від національності, статі, релігії, політичних переконань, службового становища та ін.

7. Можливості, що гарантуються законами держави і міжнародно-правовими актами [4, с. 214-215].

Права людини слід кваліфікувати за змістом (характером) людських потреб, що

цими правами забезпечуються, а саме:

– фізичні (життєві) права – це можливості людини, необхідні для її фізичного існування, для задоволення її біологічних, матеріальних потреб (зокрема, право на життя, фізичну недоторканність, безпечне природне середовище, житло, соціальний захист);

– особистісні права – це закріплені в Конституції України невід’ємні вид та міра можливої поведінки людини та громадянина, що належать їм від народження, реалізація яких залежить від волі кожної людини, які гарантуються державою, та які є засобами здійснення будь-яких інших прав і свобод людини та громадянина [5, с. 5], (зокрема, право на ім’я, честь та гідність, свободу думки і слова);

– культурні (гуманітарні) права – можливості збереження та розвитку етнічно-національної самобутності, доступу до знань та інших духовних здобутків людства, до їх засвоєння, використання та участі у подальшому примноженні (зокрема, право на освіту, користування надбаннями культури і мистецтва, наукову, технічну та художню творчість, авторські права);

– економічні права – це можливості людини реалізувати засоби до існування, беручи участь у виробництві, розподілі й наданні матеріальних чи інших благ [6, с. 41];

– політичні права – можливості громадян брати активну участь у політичному житті держави і суспільства, висловлювати свою громадянську позицію до дій влади, а також це воля громадян, спрямована на розвиток демократії у державі [7, с. 5].

Окрім наведеної класифікації, всі права людини можуть поділятися на певні види й за іншими критеріями, а саме:

– за значенням для їх носія – основні (необхідні для його існування та розвитку) і неосновні (які не є життєво необхідними);

– за способом здійснення – активні (свобода “для”, тобто для вчинення активних дій) і пасивні (свобода “від”, тобто від втручання, перешкоджання з боку інших суб’єктів);

– за суб’єктом складом здійснення – індивідуальні (здійснюються переважно одноособово, наприклад, право на свободу вираження переконань, на виховання своєї дитини) і колективні (можуть бути реалізовані лише спільними діями групи носіїв права, наприклад, право на утворення громадських об’єднань, проведення мітингів, демонстрацій);

– за історичною послідовністю виникнення і визнання – права першого покоління прав людини (“громадянські”, тобто здебільшого фізичні, особистісні й політичні), другого покоління прав людини (здебільшого економічні, соціальні та культурні), третього покоління прав людини (солідаристські, тобто здебільшого колективні права або права колективних суб’єктів) [3, с. 10-12], а також права четвертого покоління прав людини.

В юридичній науці прийнято поділяти права людини на три покоління, в залежності від часу їх проголошення. Необхідно зазначити, що сучасний період характеризується як епоха становлення четвертого покоління прав людини. Таким чином, до першого покоління відносять громадянські та політичні права, які є виразом “негативної” свободи індивіда і визнані захищати людину від будь-яких незаконних

посягань, у тому числі й від самої держави. До другого покоління належать соціально-економічні права, які називають “позитивними” тому, що для їх забезпечення необхідні конкретні дії держави. Третє покоління прав – це “колективні” права, або права народів (право на самовизначення, на розвиток, право на мир, на екологічно чисте середовище, на загальну спадщину людства тощо), які не можуть бути реалізовані окремою особою [8, с. 73]. У ХХІ столітті можна говорити про становлення четвертого покоління прав людини. Поруч із розвитком та поглибленням права на інформаційний простір, на надання різноманітних послуг, заснованих на інтелектуальних (у тому числі новітніх технологіях досліджень) і технологіях зв’язку (мережа “Інтернет”), забезпечення інформаційних відносин як в державі так і за її межами, створює умови для розширення прав людини, які пов’язані з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо.

Також необхідно зазначити, що в сучасній юридичній літературі є низка публікацій, автори яких стверджують про підстави для виокремлення п’ятого покоління прав людини, яке отримало назву “Божественні права і свободи”. На думку науковців, основу п’ятого покоління прав людини складають такі цінності, як любов, інформація та енергія [9, с. 84].

Юридична наука виділяє два головні напрями визначення сучасного розуміння сутності прав і свобод людини: природно-правовий та позитивістський [10, с. 20].

Основою природно-правового напрямку стала концепція, заснована на теорії природного (природженого) права, за якою людина розглядається як така, що наділена невід’ємними природними правами, дарованими їй від народження (право на життя, право на особисту свободу, право на власність, право на свободу слова та інші). Держава повинна забезпечувати такі права, створювати належні умови для їх реалізації, охорони та захисту від протиправних посягань. Позитивістський напрям сутності прав і свобод характеризується тим, що правами людини вважаються лише ті, які встановлюються та надаються державою.

Сучасна доктрина прав і свобод людини та громадянина не розглядає названі концепції як антиподи. Належність природних прав людині від народження зумовлює їх закріплення на законодавчому рівні, що сприяє створенню ефективного механізму забезпечення прав і свобод державою. Права і свободи людини, які незакріплені в позитивному праві (конституційних та інших законодавчих актах), створюють перепони для гарантування цих прав державою.

Практика більшості розвинутих держав усунула протистояння природно-правового та позитивістського напрямків розуміння сутності прав людини шляхом конституційного встановлення основних прав людини. Таким чином, на конституційному рівні закріплюються загальнолюдські цінності, що свого часу були утверджені в результаті буржуазних революцій, втілені в міжнародно-правових нормах, що встановлюють сучасні міжнародні стандарти в галузі прав людини.

В чому ж полягає відмінність та спільність між поняттями “права” і “свободи” людини? Принципової відмінності в соціальному та юридичному значенні між цими термінами немає, оскільки право – це форма свободи, а свобода можлива лише у формі права. Спільність даних понять полягає в тому, що вони відображають людські можливості. Крім того, по своїй природі права і свободи ідентичні [11, с. 9].

Однак свободи мають свою специфіку. Свобода – це конкретне соціальне становище людини або людей у їх взаємовідносинах із державою. Це образ можливої та дозволеної поведінки людини у суспільстві. Як і права людини, свободи – це соціальне благо суспільства, головний показник демократизму суспільства й держави, зокрема правової держави та громадянського суспільства [12, с. 5].

Розрізняються права та свободи людини в основному засобами і способами їх реалізації та забезпечення. Права людини можуть реально втілюватися в життя, як правило, за наявності певних механізмів їх здійснення. Наприклад, право на працю, право на соціальне забезпечення не можуть бути реалізовані без відповідно встановленої державою організаційно-правової процедури.

Свободи людини як можливості, що ґрунтуються на максимально вільному самовизначенні людини (наприклад, свобода пересування, свобода думки та слова, вільного вираження своїх поглядів і переконань; свобода світогляду й віросповідання), зазвичай можуть реалізовуватися без участі держави: вона зобов'язана, насамперед, створювати соціально-правові умови, гарантувати відповідні правоможливості, охороняти та захищати їх від будь-яких посягань.

Отже, свобода людини полягає в недоторканності її життя, здоров'я, честі й гідності, а також здатності розпоряджатися собою у різних сферах суспільних відносин, що характеризуються природними правами та неможливістю втручання з боку будь-кого в її автономію.

Питання про співвідношення прав та свобод, як і про співвідношення між правами людини й правами громадянина, здебільшого визначаються конституцією держави, яка, зрозуміло, не може закріпити весь обсяг основних прав і свобод, а тому закріплює найважливіші, найсуттєвіші з них. За основними компонентами права людини і права громадянина збігаються. Необхідно зазначити, що права людини порівняно з правами громадянина мають домінантне значення. Адже права людини поширюються на всіх людей, які проживають або тимчасово перебувають у тій або іншій країні, а права громадянина – лише на тих осіб, які є громадянами певної держави.

Водночас, права людини і права громадянина тісно взаємозалежні. Відповідно до Закону України “Про громадянство України” [13], громадянином України є особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України. Тому права громадянина на відміну від прав людини є територіальними, національними. Права людини, які засновані на теорії природного права, відрізняються від прав громадянина тим, що вони базуються на позитивістській теорії права.

Чинна Конституція України також розрізняє поняття “права людини” і “права громадянина”. У першому випадку йдеться про права, пов'язані з самою людською істотою, її існуванням та розвитком. Людина (як носій прав і свобод) у цьому розумінні виступає переважно як фізична особа. До цього виду прав належать: право на життя (ст. 27); право на повагу до гідності людини (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на недоторканність житла (ст. 30); право на невтручання в особисте та сімейне життя (ст. 32) тощо.

Щодо прав громадянина, то вони пов'язані зі сферою відносин людини з

суспільством, державою, їх інституціями. Основу цього виду прав становить належність людини до держави, громадянином якої вона є. Прикладом прав громадянина, встановлених у Конституції України, є право громадян нашої держави на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36), право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38), право на участь у проведенні мітингів, походів, демонстрацій (ст. 39), право на соціальний захист (ст. 46) тощо.

Закріплення прав і свобод людини та громадянина на конституційному рівні є найголовнішим у нормативному регулюванні правового статусу особи будь-якої держави. Адже у випадку, коли правам і свободам людини та громадянина не відведено належної уваги в Основному Законі, вони можуть перетворитися на декларації та не мати практичного використання. Також, сучасна юридична теорія і практика визнає людину найвищою соціальною цінністю, а її права та свободи повинні визначати зміст і спрямованість діяльності законодавчих, виконавчих, судових й інших державних органів.

Конституція України закріпила права і свободи людини та громадянина системно. Тобто на рівні їх теоретичного моделювання і сприйняття вони поділяються на особисті, політичні, економічні, соціальні та культурні права й свободи. Щоправда, в юридичній літературі та в законодавчій практиці є й інші класифікації, наприклад, говорять про соціально-політичні, соціально-економічні та інші права. Це дає змогу охопити зазначену систему як єдине ціле, єдиний правовий організм, усі складові якого мають бути узгодженими та взаємодіяти між собою. Основне завдання цієї взаємодії полягає в тому, щоб забезпечити комплексність конституційної регламентації статусу людини та громадянина, тобто пов'язати, по-перше, права і свободи людини та громадянина, по-друге, права і свободи людини та права і свободи громадянина, по-третє, права і свободи людини й громадянина та їхні обов'язки, і, по-четверте, права, свободи і обов'язки людини та громадянина з гарантіями їх реалізації [14, с. 165-166].

Під конституційними правами і свободами людини та громадянина в Україні необхідно розуміти гарантовану Конституцією та державою міру можливої поведінки або діяльності особи (колективу осіб) з метою задоволення своїх законних потреб та інтересів у політичній, економічній, соціальній, культурній (духовній) та інших сферах суспільного життя [15, с. 177-178].

На сьогодні, конституційні права і свободи людини та громадянина відрізняються своєю багатоманітністю, а питання їх класифікації та систематизації стали традиційними для юридичної науки і практики. Як правило, виділяють офіційну та неофіційну (доктринальну) класифікацію прав і свобод людини та громадянина. Офіційна класифікація передбачена чинними міжнародно-правовими договорами, а неофіційна (доктринальна) – здійснюється науковцями. Необхідно зазначити, що при цьому певні найменування груп прав людини і громадянина суттєво відрізняються, таким чином підтверджуючи тезу про множинність класифікації сучасних прав і свобод людини та громадянина.

Необхідно зазначити, що існують й інші класифікації прав і свобод людини та громадянина. Зокрема, права і свободи людини та громадянина розрізняють за сферою суспільних відносин, у яких ці права існують, називаючи громадянські, політичні,

соціальні, економічні, культурні та екологічні права. Така класифікація застосовується протягом багатьох років, ґрунтується на міжнародно-правових документах.

У сучасній юридичній науці поширені інші точки зору щодо системи прав і свобод людини й громадянина та її складових. Зокрема, права і свободи людини та громадянина можуть бути класифікованими:

1) за предметом – конституційні права і свободи людини та громадянина поділяються на політичні, економічні, соціальні, культурні (духовні), інформаційні, екологічні;

2) за суб'єктами – це індивідуальні та колективні права; права і свободи громадян України та права і свободи іноземців і осіб без громадянства;

3) за походженням – природні та позитивні (похідні);

4) за віковою приналежністю – права дитини, права молоді; права людей похилого віку;

5) за статевою приналежністю – права жінки, права чоловіка.

У своїй сукупності ці права і свободи утворюють систему основних прав і свобод людини і громадянина, основними елементами якої традиційно вважають громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права і свободи людини й громадянина [15, с. 178-179].

Таким чином, на нашу думку не претендуючи на виключність, виходячи з вищенаведеного та із нормативних положень Конституції України, права і свободи людини та громадянина можна класифікувати на такі групи:

– громадянські (особисті) права і свободи людини та громадянина: право на життя (ст. 27); право на повагу гідності (ст. 28); право на свободу і особисту недоторканність (ст. 29); право недоторканності житла (ст. 30) та ін.;

– політичні права і свободи людини та громадянина: право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36); право брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38) та ін.;

– економічні права і свободи людини та громадянина: право володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю (ст. 41); право на підприємницьку діяльність (ст. 42) та ін.;

– соціальні права і свободи людини та громадянина: право на працю (ст. 43); право на відпочинок (ст. 45); право на житло (ст. 47) та ін.;

– культурні права і свободи людини та громадянина: право на освіту (ст. 53); свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54) та ін.

В юридичній літературі зустрічаються також об'єднуючі класифікації. Зокрема, виділяють соціально-економічні, соціально-культурні права і свободи людини та громадянина [10, с. 26].

Крім того, як нову групу конституційних прав і свобод людини та громадянина виділяють, зокрема, екологічні права, які можуть бути віднесені до соціальних прав. Також обґрунтовується виділення в самостійну групу духовних прав і свобод людини та громадянина.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасний стан юридичної науки в контексті дослідження проблематики прав і свобод людини знаходиться на високому

теоретичному рівні. Проте, реальний стан забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні потребує суттєвого удосконалення та покращення. Так, протягом останніх років кількість справ, що надійшли від України до Європейського Суду з прав людини, неухильно зростала. Якщо в 1999 році їх було 764, то станом на 30 червня 2010 року – 10550 українських справ чекали на своє вирішення. За кількістю заяв на 10000 жителів країни Україна випереджає і Росію, і Туреччину. Якщо від Росії надходить 0,71 заяви, від Туреччини – 0,53 заяви, то від України – 1,03 заяви на 10000 населення. Для порівняння: в Іспанії – 0,09; Ірландії – 0,11; Данії – 0,13; Португалії – 0,14; Бельгії – 0,16; Норвегії – 0,17, у колишніх радянських республіках: Вірменії – 0,33; Азербайджані – 0,39; Литві – 0,76 [16]. Станом на 1 серпня 2011 року на розгляді в Європейському Суді з прав людини перебуває 11 300 заяв з України, це трохи більше 7 % від усіх звернень. За цим показником наша держава – на п'ятому місці. Найбільше звернень надійшло з Росії – 43 800 (27% від загальної кількості). Далі йдуть Туреччина – 13 000, Румунія, Італія [17].

Отже, система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні поки що на стадії розробки, а її реалізованість та захищеність залишається й досі на невисокому рівні. Дієвість правової системи визначається з точки зору реальної ефективності забезпечення прав і свобод особи. Для суттєвого покращення ситуації в нашій державі Верховна Рада України як єдиний законодавчий орган має здійснювати забезпечення прав і свобод людини та громадянина через законотворчу діяльність, визначаючи їх основні параметри, принципи і напрями дотримання в законах та інших нормативно-правових актах. Також слід ініціювати розробку і прийняття нової наукової програми розвитку українського законодавства, в якій необхідно передбачити механізм переорієнтації чинного законодавства на правове забезпечення прав людини та приведення його у відповідність із міжнародними стандартами. Крім того, потрібно цілеспрямовано та планомірно підвищувати культуру і правосвідомість громадян, посадових й службових осіб. А ще надзвичайно важливим напрямом діяльності держави, на нашу думку, є активізація зусиль держави щодо інформування населення про права людини. Необхідно наполегливо домагатися того, щоб весь комплекс питань стосовно особливостей чинного законодавства, практичної реалізації та захисту прав людини і громадянина став більш доступним для ознайомлення та вивчення всіма членами суспільства. Лише відкритість і гласність у цій сфері стануть запорукою та дійовим чинником утвердження в Україні правової демократичної держави.

Використані джерела:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конституційне право України / за ред. В. Ф. Погорілка. – К. : Наук. думка, 2000. – 734 с.
3. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина : навч. посібник. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. – Харків : Еспада, 2006. – 776 с.
5. Хальота А. І. Конституційні особисті права та свободи людини і громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАВС. – К., 2004. – 19 с.

6. Пустовіт Ж. М. Актуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні : навч. посібник. – К. : КНТ, 2009. – 232 с.
7. Букач В. В. Конституційні політичні права та їх забезпечення міліцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / НАВС. – К., 2004. – 20 с.
8. Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : навч. посібн. / авт.-укл. М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 384 с.
9. Ивентьев С. И. Четвёртое и пятое поколение прав человека. Свобода творчества // Ежемесячный научный журнал “Дискуссия”. – 2010. – № 5. – С. 83-86.
10. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : Видавництво “Юридична думка”, 2008. – 252 с.
11. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина : навч. посібник. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2001. – 100 с.
12. Погорілко В. Ф., Головченко В. В., Сірий М. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. – К. : Ін Юре, 1997. – 52 с.
13. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
14. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
15. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / за заг. ред В. Л. Федоренка. – 2-ге вид., переробл. і доопр. – К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 432 с.
16. Європейська конвенція про захист прав людини та завдання юридичної науки в Україні: Доповідь Голови Верховної Ради України Володимира Литвина на загальних зборах Національної академії правових наук України (24 вересня 2010 року) // Голос України. – 25 вересня 2010 р. – № 179 (4929). – С. 2-3.
17. Скрипник В. До Страсбурзького суду можна поскаржитися поза чергою // Голос України. – 11 жовтня 2011 р. – № 189 (5189). – С. 8.

Билозёров Е. В. Права и свободы человека и гражданина в Украине: оптимизм и реалии.

В статье исследованы теоретические и практические проблемы реализации прав и свобод человека и гражданина в Украине. Определены и очерчены основные критерии классификации прав человека, а также сформулированы главные направления современного понимания сущности прав и свобод человека.

Ключевые слова: права и свободы человека и гражданина; поколения прав человека, обеспечение прав и свобод человека; гарантирования прав человека.

Bilozorov Y. V. Human rights and freedoms and citizen Ukraine: optimism and realities.

This article explores the theoretical and practical problems of human rights and freedoms and citizens in Ukraine. Defines and outlines the basic criteria for classification of human rights, and formulated the main directions of contemporary understanding of human rights and freedoms.

Keywords: human rights and freedoms and citizen rights generation, ensuring human rights and freedoms, guarantee human rights.